

Protokoll

Til stede:

Olav Skjevesland
Laila Riksaasen Dahl
Ole D. Hagesæther
Ole Christian M. Kvarme
Per Oskar Kjølaas
Helga Haugland Byfuglien
Solveig Fiske
Tor B. Jørgensen
Ingeborg Midttømme
Knut Andresen
Berit M. Andersen

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken

Møtet ble ledet av Olav Skjevesland, og som vanlig fulgte en ordningen med saksordfører for hver sak. Det var ingen merknader til innkallingen.

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
24/08	Konstituering
25/08	Orienteringssaker
26/08	Referatsaker
27/08	Seminar om samfunnets verdigrunnlag
28/08	Kirkelig tilsyn
29/08	Bispemøtets arbeidsform
30/08	Medie- og kommunikasjonsstrategi
31/08	To kirker - én tro
32/08	VTP-studenters samlivsform
33/08	Trosopplæringsreformen og Bispemøtets rolle
34/08	Kirkemøtesaker
35/08	Oppnevninger
36/08	Ny ekteskapslov - kirkelige konsekvenser
37/08	Valg til Bispemøtets arbeidsutvalg
38/08	Kirkelig skjema for vigsel
39/08	Møteplan
40/08	Gudstjenestereformen

BM 24/08   Konstituering

BM 24/08 Vedtak:

Innkalling og sakliste ble godkjent.

BM 25/08   Orienteringssaker

Biskop Ernst Baasland gav en orientering om økonomisaken hans familie er involvert i.

Statsråd Trond Giske og statssekretær Halvard Ingebrigtsen orienterte om statsbudsjettet.

Generalsekretær Olav Fykse Tveit orienterte om avtalen mellom Den norske kirke og Den evangelisk-lutherske frikirke, situasjonen i Kirkenes verdensråd og Det lutherske verdensforbund.

Skjevesland

Vigsling av ny biskop i Møre
Lambeth Conference 2008
Nasjonalt Landstadsenter

Fiske

Sentralt areidsmiljøutvalg (SAMU)
Samrådsorganet for overgrepssproblematikk (SRO)

Midtømme

Arbeidsgruppe i Helsedirektoratet: Om faglig veiledning vedrørende psykososial støttetjeneste
Visumsaken vedrørende kirkepresident Thomas Nyiwé, EELC, i anledning bispevigslingen i Møre

Andresen

Josef Moiba-saken i Oppdal

Jørgensen

Egede-jubileet
Liturgireformen

Kjølaas

Erfaringer fra ”Veien til prestedtjeneste” (VTP)

Riksaasen Dahl

Erfaringer fra ”Veien til prestedtjeneste” (VTP)

BM 25/08 Vedtak:

Bispemøtet tok orienteringssakene til etterretning.

BM 26/08**Referatsaker**

Det forelå referater fra:

Bispemøtets arbeidsutvalg 16. september 2008

Bispemøtets arbeidsutvalg 2. juni 2008

Kirkerådet 4. – 6. juni 2008

Mellomkirkelig råd 22. – 23. mai 2008

Mellomkirkelig råd 8. – 9. september 2008

Samisk kirkeråd 21. – 22. mai 2008

Samisk kirkeråd 3. – 4. september 2008

Kontaktforum for ledelse og kompetanse (KLK) 13. mai 2008.

BM 26/08 Vedtak:

Bispemøtet tok referatsakene til etterretning.

BM 27/08 Seminar om samfunnets verdigrunnlag

- 09.00 Kaffe/registrering
 09.30 Biskop Olav Skjevesland, Bispemøtets preses
 ”Omvurdering av alle verdier” – pluralisme eller nihilisme?
 09.45 Lagtingspresident Inge Lønning
 ”Vor kristne og humanistiske Arv” – verdiparagraf i Grunnloven
 10.15 Førsteamanuensis Tore Lindholm
 Samfunnets verdier og Grunnlovens verdier
 10.45 Spørsmål og kommentarer fra salen
 11.20 Sluttrunde fra panelet
 11.30 Lunsj
 12.30 Stortingspresident Thorbjørn Jagland
 Religionene som verdibærere i samfunnet – sekularisme, liberalisme og
 multikulturalisme
 12.55 Redaktør Knut Olav Åmås
 Religionene som verdibærere i samfunnet – sekularisme, liberalisme og
 multikulturalisme
 13.20 Spørsmål og kommentarer fra salen
 14.00 Sluttrunde fra panelet
 14.15 Biskop Helga Haugland Byfuglien
 ”Formål for framtida” – konsensus og dissens
 14.30 Slutt

BM 27/08 Vedtak:

Seminalet ble gjennomført.

BM 28/08 Kirkelig tilsyn

Vedtaket i Kirkemøtet 2007 om tilsetting av personer som lever i homofilt partnerskap har gitt flere utfordringer. Enkelte i kirken føler uro overfor situasjonen og gir uttrykk for dette.

En gruppe prester som står bak oppropet "For enhetens skyld" (Carissimi-gruppen) henvendte seg høsten 2007 til Bispemøtet med ønske om et møte. Henvendelsen ble behandlet i BM/AU sak 29/07 og i BM sak 03/08. På denne bakgrunn hadde BM/AU, samt biskop Ole D. Hagesæther, et møte med initiativtakerne til oppropet mandag 11. februar 2008.

Carissimi-gruppen ber om at kirken utreder en permanent alternativ tilsynsordning. Samtidig ønsker de en kortsiktig avtale med Bispemøtet, konkretisert i fire punkter: 1) Ved visitas tas biskopen imot som tilsynsmann av presten. 2) Presten har rett til å avstå fra å opptre i ornat og gjøre tjeneste i gudstjeneste hvor biskopen gjør tjeneste. 3) Presten har rett til å avstå fra å delta i nattverden som biskopen forretter. 4) Det etableres en interimordning med en tilsynsmann som kan fungere som støttespiller/tredjeperson.

Bispemøtet behandlet saken våren 2008, jf protokoll til sak BM 13/08. Bispemøtet slo fast at "tilsynsfunksjonen i vår kirke er lagt til de 11 regionale, tjenestegjørende biskopene og ivaretas av disse".

Det ble samtidig nedsatt en arbeidsgruppe, bestående av biskop Helga H. Byfuglien, leder, domprost Olav Dag Hauge og prost Terje Fonk, til å gjennomgå saken og tidligere vedtak som en forberedelse til høstens bispemøte.

Arbeidsgruppens betenkning ble lagt til grunn for Bispemøtets behandling av saken.

BM 28/08 Vedtak:

Vedtaket i Kirkemøtet 2007 om tilsetting av personer som lever i homofilt partnerskap har gitt nye utfordringer. Det finnes en uro i kirken som får ulike uttrykk.

Bispemøtet tar på alvor at enkelte prester og andre vigslede medarbeidere finner det vanskelig å stå under tilsyn av biskop som har åpnet for at homofile i partnerskap kan gjøre tjeneste i vigslede stillinger. Bispemøtet vil gi uttrykk for vilje til å imøtekomme disse så langt som mulig innenfor gjeldende kirkerettslige rammer. Løsningen må avklares lokalt mellom biskop og medarbeider.

Ett element i en lokal løsning kan være at biskopen utpeker en prost til å stå i en særskilt rådgivnings- og veiledningsrelasjon til angjeldende medarbeider når det anses tjenlig. Biskopene vil kollegialt støtte hverandre i de løsninger som velges.

Bispemøtet fastholder at tilsynsansvaret i vår kirke er lagt til de elleve, regionale tjenestegjørende biskopene, og at alle prester og kirkelig tilsatte står under tilsyn av sin respektive biskop.

BM 29/08   Bispemøtets arbeidsform

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet Bispemøtets arbeidsform og balansen mellom det kongregasjonalistiske, synodale og episkopale i vår kirkeordning, herunder presesfunksjonen. På bispemøtet i mars 2008 ble det nedsatt en arbeidsgruppe til å utrede hvordan presesfunksjonen kan styrkes og Bispemøtets arbeidsform videreutvikles.

Demokratiutvalget nedsatt av Kirkedepartementet har senere foreslått å styrke presesfunksjonen i Den norske kirke, og sagt at dette eventuelt kan skje gjennom å opprette et tolvte bispeembete. Bispemøtet har merket seg at forslaget bl.a. er grunnlagt med behovet for å styrke den episkopale funksjon i vår kirkeordning. Forslaget imøtekommer flere behov som Bispemøtet selv lenge har gitt uttrykk for. På denne bakgrunn har Bispemøtet i sin høringsuttalelse gitt tilslutning til demokratiutvalgets anliggende og forslag.

En styrking av presesfunksjonen og eventuelt opprettelse av et tolvte bispeembete må konkretiseres nærmere gjennom en egen utredning.

Det ville være ønskelig at et slikt arbeid kunne gis en fremdrift som gjør det mulig at de økonomiske konsekvenser kan vurderes som en del av forslaget til Statsbudsjett for 2010 og de ordningmessige spørsmål bli behandlet av Kirkemøtet i 2009.

Bispemøtet vil for sin del videreføre arbeidet med Bispemøtets egen arbeidsform. Dette arbeidet vil naturlig omfatte den del av presesfunksjonen som gjelder ledelsen av Bispemøtet og funksjonen som representant for Bispemøtet som sentralkirkelig organ. Disse spørsmål vil det måtte arbeides videre med uavhengig av hvilke ordninger for presesfunksjonen som måtte bli valgt for fremtiden.

Arbeidsgruppen bestående av biskopene i Stavanger, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland - som ble oppnevnt i mars 2008 og som fremla sine foreløpige vurderinger i et internt notat til bispemøtet i oktober 2008 – vil derfor fortsette sitt arbeid frem mot bispemøtet i januar 2009.

BM 29/08 Vedtak:

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet sin arbeidsform og balansen mellom den kongregasjonalistiske, synodale og episkopale dimensjon i vår kirkeordning, inkludert ulike sider ved presesfunksjonen, Bispemøtets arbeidsform og balansen mellom den kongregasjonalistiske, synodale og episkopale dimensjon i vår kirkeordning.

Bispemøtet vil videreføre arbeidet med disse spørsmålene frem mot sitt møte i januar 2009. Dette arbeidet vil naturlig omfatte den del av presesfunksjonen som gjelder ledelsen av Bispemøtet og funksjonen som representant for Bispemøtet som sentralkirkelig organ.

BM 30/08   Medie- og kommunikasjonsstrategi

Arbeidsutvalget har drøftet behovet for en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet. Arbeidsutvalget ser grunner for at Bispemøtet bør anlegge en mer åpen holdning overfor henvendelser fra media og opptre mer proaktivt i offentligheten.

Bispemøtets hjemmeside på internett – www.kirken.no/bm ble oppgradert sommeren 2008. Samtidig ble det etablert en ”blogg” for preses, ”På biskopens blokk”. Bloggen har vært godt besøkt, og det er ved flere anledninger referert til bloggen i nyhetsoppslag i aviser, radio og TV.

Bispemøtet drøftet saken, og vil se nærmere på hvordan en mer proaktiv og åpen holdning overfor media og den aktuelle, offentlige debatt kan styrkes.

BM 30/08 Vedtak:

Det utarbeides en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet. Den skal ha til hensikt å fremme biskopenes og Bispemøtets synlighet i medieoffentligheten, koordinere medieopptredener, og bidra til at biskopene kan respondere raskere på aktuelle saker i kirke og samfunn.

BM 31/08   To kirker - én tro

Til saken forelå det tre dokumenter:

- ”To kirker – Én tro. Sammen som lutherske kirker i Norge (Oslo 2006)
- Revidert utkast til avtale av 14. mars 2008
- Saksfremlegg til DELFs synodestyre

Kirkemøtet skal i november 2008 behandle forslag til avtale mellom Den norske kirke og Den evangelisk lutherske frikirke. Avtaleinngåelsen har læremessig karakter, og skal derfor etter Kirkemøtets forretningsorden § 2-2 behandles i Bispemøtet før saken går til Kirkemøtet.

Rapporten fra samtalen mellom Den Evangelisk Lutherske Frikirke og Den norske kirke, sammen med det opprinnelige forslaget til avtale, foreligger i heftet ”To kirker – Én tro. Sammen som lutherske kirker i Norge (Oslo 2006).”

Samtalen mellom Den Evangelisk Lutherske Frikirke og Den norske kirke ble initiert ut fra behovet for å klarlagt prinsippene for samarbeidsrelasjonene mellom de to kirkene, inkl. tjenestegjøring av personer fra den ene kirken innenfor rammen av den andre. Samtalen ble avsluttet i 2006 med en felles anbefalt avtaletekst.

En omfattende høringsprosess ble gjennomført fra Den norske kirkes side. Av de 14 innkomne svarene gikk 13 inn for avtaleinngåelsen og 1 imot.

BM 31/08 Vedtak:

Bispemøtet har fått seg forelagt revidert utkast til avtale av 14. mars 2008 mellom Den Evangelisk Lutherske Frikirke og Den norske kirke. Bispemøtet anbefaler at Kirkemøtet gir sin tilslutning til avtalen.

BM 32/08 VTP-studenters samlivsform

Fra flere hold er det reist spørsmål ved hvorvidt biskopene stiller krav til VTP-studenters samlivsform i forbindelse med gjennomføring av stiftspraksis. Senest er dette reist av Presteforeningen i møte med Bispemøtets arbeidsutvalg 31. mars 2008 (BM/AU sak 19/08). Studentrepresentanter gir uttrykk for at de opplever at det er biskopenes forventning at studentene enten er enslige eller gift. Lærestedene gir med ulik styrke uttrykk for usikkerhet rundt hvilke krav eller forventninger som gjelder og skepsis til å stille spørsmål ved samboerskap som samlivsform.

I den grad studentenes samlivsform blir tematisert i forbindelse med stiftspraksis, synes det å være behov for en klarere beskrivelse av gjeldende forventninger og evt forutsetninger. Det gjelder særlig hvis samlivsform settes som en forutsetning for gjennomføring av stiftspraksis.

BM 32/08 Vedtak:

Bispemøtet viser til vedtak i sak BM 05/06, og vil ta nytt initiativ til samtaler med lærestedene.

BM 33/08   Trosopplæringsreformen og Bispemøtets rolle

Trosopplæringsreformens prosjektperiode nærmer seg slutten, og skal over i en ny driftsfase. I den forbindelse skal også nye planverk vedtas i løpet av 2009, og reformen skal implementeres. Bispemøtet drøftet hvordan dette vil berøre biskopens tjeneste.

BM 33/08 Vedtak:

Bispemøtet samtalet om status for trosopplæringsreformen, og drøftet den særlig med henblikk på Bispemøtets, biskopenes og bispedømmerrådenes rolle.

BM 34/08   Kirkemøtesaker

Til saken forelå:

- forslag til sakliste for Kirkemøtet 2009.

BM 34/08 Vedtak:

Bispemøtet drøftet forslag til sakliste for Kirkemøtet 2009.

BM 35/08   Oppnevninger

BM 35/08 Vedtak:**Styringsgruppen for arbeidsveilederutdanning (STAVU)**

Som ny leder av STAVU oppnevnes Ingeborg Midttømme, med Tor Singaas som vara, frem til 2010.

Konferansen av europeiske kirker (KEK) sin generalforsamling i 2009

Som delegat til KEKs generalforsamling innstilles for Kirkemøtet Ernst Baasland, med Tor B. Jørgensen som vara.

Det lutherske verdensforbunds (LVF) generalforsamling i 2010

Som delegat til LVFs generalforsamling innstilles for Kirkemøtet Helga Haugland Byfuglien, med Solveig Fiske som vara.

Kirkerådets Nemnd for gudstjenesteliv (NFG)

Som medlem av NFG under Kirkerådet oppnevnes Laila Riksaasen Dahl, med Tor Singaas som vara, for kommende periode.

BM 36/08 Ny ekteskapslov - kirkelige konsekvenser

Til saken forelå:

- Notat fra generalsekretæren til høring i Stortinget av 21. april 2008
- Besl. O. nr 91 (2007-2008)
- Diverse presseklipp

Ny ekteskapslov ble vedtatt av Odelstinget 11. juni 2008 med virkning fra 1. januar 2009. Hovedendringen består i at homofile og lesbiske kan inngå ekteskap. Kirken gis en vigselfrett, men ingen vigselfplikt. I Stortingets høring fremmet Bispemøtet sammen med Kirkerådet det synspunkt at loven burde få en presisering om at vigsel ved prest bare er gyldig dersom vigsel skjer etter liturgi forordnet av Kirkemøtet.

Stortinget tok kirkens anliggende inn i komiteens merknader, og tok også henstillingen til følge om å innføre en ytterligere presisering i lovteksten. Ekteskapsloven § 16 første ledd fikk dermed et nytt tredje punktum: ”Et ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet.”

Den norske kirkes vigselfliturgi gjelder inngåelse av ekteskap mellom en mann og en kvinne. Dette fremgår av liturgiens alminnelige bestemmelser, pkt 1. En privat modifisering av liturgiens ledd, tekster og formuleringer vil ikke endre dette. Vigsel av homofile par forutsetter derfor et nytt liturgivedtak i Kirkemøtet. Inntil så eventuelt skjer, vil vigsel av likekjønnede av prest ikke være gyldig. I denne sammenheng bør det også påpekes av prest er forpliktet til kirkens ordening og liturgier, jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7, og har ingen vigselfullmakt løsrevet fra dette. En prest kan derfor ikke vie på grunnlag av et borgerlig ritual for ekteskapsinngåelse.

BM 36/08 Vedtak:

Stortinget har vedtatt ny ekteskapslov som trer i kraft 1. januar 2009.

Ut fra den nye ekteskapsloven er det klart at prester ikke kan forrette ved inngåelse av likekjønnet ekteskap. Ekteskapsloven § 16 første ledd, tredje punktum sier: ”Et ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet”. Den gjeldende liturgi for ekteskapsinngåelse og forbønn for borgerlig inngått ekteskap forutsetter at ekteskap inngås mellom en kvinne og en mann, jf liturgiens alminnelige bestemmelser, pkt 1.

Borgerlig ekteskapsinngåelse i kirkehuset anses ikke å være i samsvar med regler for bruk av kirken.

Forbønn for personer som har inngått likekjønnet ekteskap kan skje på grunnlag av den enkelte prests pastorale skjønn og ansvar. Bispemøtet fremholder samtidig at slike forbønnshandlinger ikke må fremstå som en ny liturgisk ordening eller ha vigselflignende karakter, jf Bispemøtets vedtak i sak 03/08: ”En bør unngå forbønnshandlinger som kan oppfattes som en ny liturgisk ordening.”

BM 37/08 Valg til Bispemøtets arbeidsutvalg

Til saken forelå:

- innstilling fra valgkomiteen.

BM 37/08 Vedtak:

Bispemøtet velger Helga Haugland Byfuglien til visepreses, Ole Christian M. Kvarme til medlem av arbeidsutvalget og Solveig Fiske til vara til arbeidsutvalget for perioden 2008-2010.

BM 38/08 Kirkelig skjema for vigsel

Flere kirkelige instanser har tidligere problematisert at opplysningene som fremkommer på prøvingsattesten ved vigslere er mangelfulle.

Det står ikke noe om medlemskap i Den norske kirke, og det fremkommer heller ikke om brudefolkene har vært gift tidligere. Dette har skapt en del praktiske problemer lokalt.

Barne- og likestillingsdepartementet har vurdert saken, men vil ikke endre prøvingsattesten slik at disse opplysningene kan inkluderes. Det henvises til at dette er spørsmål som ikke er knyttet til vilkår for å inngå ekteskap, men at det handler om personlige forhold som det er trossamfunnets oppgave å be om.

Bispemøtet har drøftet saken med Presteforeningen.

Det anses hensiktsmessig at det utarbeides et eget kirkelig skjema til bruk ved mottak av bestilling av kirkelig vigsel, som inkluderer spørsmål om kirketilhørighet og tidligere ekteskap. Det utarbeides samtidig en veiledning for saksbehandling av anmodninger om kirkelig vigsel.

Et slikt skjema vil ikke bare sørge for at alle relevante opplysninger innhentes. Det vil også erstatte mange lokalt utarbeidede skjemaer som er i bruk og er av ulik kvalitet. På denne måten vil et nytt skjema bidra til å kvalitetssikre kirkens vigselpraksis.

Det antas at biskopen som leder av prestedtjenesten i bispedømmet har myndighet til å pålegge kirkelige vigslere å benytte et slikt skjema.

BM 38/08 Vedtak:

Bispemøtet utarbeider et kirkelig skjema for bestilling om kirkelig vigsel og en veiledende rutine for mottak av anmodning om kirkelig vigsel. Biskopen distribuerer skjemaet og veiledning til bispedømmets prester.

BM 39/08 Møteplan

BM 39/08 Vedtak:

Bispemøtet fastsatte følgende møteplan for årene 2009, 2010 og 2011:

2009

27. – 28. januar i Tønsberg

30. mars – 2. april i Oslo

24. – 26. juni i Oslo, fra kl. 10 første dag til kl. 13 siste dag. (Ekstraordinært møte viet forslagene i gudstjenestereformen)

1. – 6. oktober i Oslo

2010

26. – 27. januar i Fredrikstad

22. – 25. mars i Oslo

18. – 22. oktober i Oslo

2011

25. – 26. januar i Hamar

11. – 14. april i Oslo

17. – 21. oktober i Oslo

BM 40/08   Gudstjenestereformen

BM 40/08 Vedtak:

Bispemøtet uttrykte på sitt møte i januar (sak 05/08) og i mars 2008 (sak 15/08) generell tvil om at den tid som er satt av til høring og utprøving vil være tilstrekkelig. Bl.a. pekte Bispemøtet på behovet for en grundig språkvask.

Biskopene uttrykte dessuten bekymring for at den korte høringsfristen (1. februar 2009) ikke gir menighetene tilstrekkelig tid til gjennomgang av det omfattende materiale. Det kan også være ønskelig med en utprøving gjennom et helt kirkeår. Biskopene er også opptatt av at gjennomføringen av reformen trenger lengre modningstid enn det som det nå er lagt opp til.

Bispemøtet har drøftet status for gudstjenestereformen og pekt på bl.a. at den liturgiske musikk ikke foreligger og dåpsliturgien er forsinket. Liturgien på nynorsk trenger språklig gjennomgang.

Bispemøtet ber derfor om at høringsfristen for nyordning av hovedgudstjenesten, ny tekstbok og ny salmebok utsettes til 31. desember 2009.